

Molnár Ákos

molnar.akos@uni-nke.hu

Peczöli Ákos

peczoli.akos@gmail.com

A nagyvárosok közbiztonságának alakulása, aktuális tendenciák, kilátások

Public Safety of Metropolises, Recent Tendencies and Trends

Rezümé

A szerzők célja a tanulmánnyal kielégítően tisztázni a nagyváros és a közbiztonság fogalmát, azonosítani a nagyvárosi fenyegetések és bűnözés formáit és trendjeit, továbbá külföldi kitekintést nyújtani a bűnözés elleni harc stratégiájára és taktikájára.

Resume

Authors intend to clarify satisfactorily definitions of „big city” and „public safety”, identify metropolitan threats, crime forms and trends furthermore providing prospectives for anti-crime strategy and tactics.

Bevezetés

Jelen pályázat célja a kiírás szerint „a nagyvárosok közbiztonságának alakulása, aktuális tendenciák, kilátások” vizsgálata és a szerzők álláspontja szerint különféle konklúziók levonása.

A tisztázandó kérdés az, hogy pontosan mit takar a „nagyváros” és a „közbiztonság” fogalma (például európai összehasonlításban), milyen tendenciái lehetnek a közbiztonságnak, és mennyiben tér(het) el az átlagos vidéki településeken tapasztalható, kriminológiailag értékelhető jelenségektől? A szerzők az alapfogalmak tisztázása után Budapest és néhány külföldi nagyváros példáján keresztül mutatják be a közbiztonsági trendeket.

Város vagy nagyváros?

A város fogalmát legegyszerűbben államigazgatási értelemben célszerű definiálni, amely szerint „egy vagy több településből és lakatlan területrészekből álló jogilag és térképileg elhatárolt, jogszabály által városi jogállásúnak minősített és névvel ellátott államigazgatási

egység”, míg településtudományi értelemben „a területi munkamegosztás központi tevékenységére specializálódott jellegzetes településforma, amely magasabb szintű ellátást nyújt népessége számára, és komplexen, funkcionális értelemben különül el a (...) falutól”¹.

A város kialakulásának hátterében az áll, hogy az emberiség fejlődése során egyre jobban átalakította és saját képére formálta az eleinte félve csodált természeti viszonyokat. A lakóhely megválasztásának, kiépítésének hatása a földfelszínre a korai menedékektől mára a magasságcsúcsokat döntögető felhőkarcolóig terjed.

A technikai vívmányok felhasználásával létrehozott emberi munka eredményeképp megjelenő természeti formák -antropogén geomorfológia²- mint az anyagmozgató tevékenység eredménye alapjaiban formálták át a szárazföldi területeket, sajátos és korábban nem volt képződményeket -városokat- létrehozva.

A megtelepedő közösségek szervezett együttélési formája, és trendje az urbanizáció a történelem során olyan evolutív többletet adott az emberiségnek, hogy egész korszakokat meghatározó fejlődési csomópontok köthetőek egy településhez (Babilon, Róma, Athén, Bizánc, valamint az újkor nagyvárosai).

A városok a történelem során a társadalmi alrendszerek teljes spektrumában elkülönültek a többi településtípustól; saját jogi normákkal rendelkeztek (saját állampolgárság, városi jogkönyvek), saját gazdasági szervezetekkel (céhek), rendfenntartó szervezettel (rendmester, majd városi rendőrség), a külvilágtól városkapu választotta el őket, míg manapság ezek az akadályok eltűnnek és 2050-re az emberiség jelentős része városlakó lesz.

A városiasodás fokozott trendje az ipari forradalomtól jellemző. A növekvő települések és az iparosodott, városias életmód ellátására szükséges volt az alapvető nyersanyagok, mezőgazdasági termékek egyre nagyobb volumenű termelése, ezek logisztikája, a hulladék kezelése, mindezt az ésszerű gazdasági keretek figyelembe vételével.

Az ésszerűségi szempontokat az emberiség mintegy másfél évszázadra figyelmen kívül hagyta, a XX. és XXI. századra az urbanizációs trend egyeduralkodó lett, az ENSZ már 2005 évben kiadott jelentései szerint 2030-ra további kétmilliárd fő lesz városlakó³, és a metropoliszokba zsúfolódott tízmilliók különböző veszélyek komoly kockázatát hordozzák magukban.

¹ Hadtudományi Lexikon M-Zs, szerk.: Szabó József, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. ISBN: 963 04 5226 x

² Általános természetföldrajz, szerk: Borsy Zoltán, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. ISBN: 978-963-19-5481-4 pp. 500-515

³ Kétmilliárddal nőhet a városlakók száma 2030-ra, HVG, 2005. 09. 13. <http://hvg.hu/vilag/200509132milliadrvaroslako> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

A városok közbiztonságának tudományos vizsgálatához szükséges besorolást több elv mentén lehet megtenni; az ország általános adottságai, életszínvonala, a regionális viszonyok, és az adott város elfoglalt területe, népességszáma, népsűrűsége, a megtermelt jövedelemmennyiség szektoronkénti eloszlása, egyenlőségi viszonyai, megélhetési költségei, az általa birtokolt közigazgatási funkciók, nemzetközi relevanciája, regionális vezető szerepe, környezeti fenntarthatósága, infrastruktúrájának állapota.

A nagyvárosoktól, hangozzék bármilyen triviálisan is, elvárás a nagyság. Néhány európai országban használják a módszert, amely szerint a települések közigazgatási határán belül élő népesség nagysága szabja meg a település besorolását. Ez a módszer azonban az alvóvárosokat és az ingázást nem veszi figyelembe, sem a közbiztonsági szempontból fontos egyéb átmenő forgalmat.

Más európai értékelések szerint kis-, közép-, és nagyváros között komoly különbségek vannak, és a városi cím eléréséhez sok országban minimális népességszámot rendelnek (pl. Svájc, Spanyolország, Olaszország 10 ezer fő, Ausztria, Csehország 20 ezer fő, Szlovákia 5 ezer fő, Luxemburg 2 ezer fő). A kisvárosok a 20 ezer fő alatti lakossággal rendelkező városok, a közép méretű városok értékelése pedig Európában hullámzó; Görögországban 250 ezer fő, Lengyelországba és Spanyolországban 200 ezer fő, Németországban 100 ezer fő, Franciaországban 50 ezer fő a felső határ. Ezt az értéket meghaladó városok tehát a „nagyvárosok”.

Bizonyos államokban, hazánkban is a népességszám alapján történő besorolást kombinálják, figyelembe veszik a település által ellátott közigazgatási funkciókat is. Sok országban használnak a városok elkülönítésére adminisztratív határoktól független városi tércategóriákat. Egyes országokban -a közigazgatási megközelítés mellett (pl. Ausztria, Lengyelország, Spanyolország), vagy ezek helyett (pl. Írország, Svédország, Anglia)-morfológiai⁴ szempontból határolnak le egybefüggő városi térségeket.

Magyarországon az egyetlen nemzetközileg is jegyzett nagyváros Budapest, a többi, főként megyeszékhely amolyan igyekvő „legnagyobb törpe” néhány fővárosi kerületnek megfelelő mérettel.

⁴ Morfológia: a földfelszín formáival foglalkozó tudományág

A hazai szakirodalom leggyakrabban azt a megoldást választja, hogy közigazgatási határukon belül *elő népesség nagysága szerint* csoportosítja városainkat, a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) által is alkalmazott kategóriák alapján. Ez a beosztás értelemszerűen a hazai településszerkezet jellemzőihez alkalmazkodik, népességnagyság kategóriák szerint a KSH hat kategóriát alkot a városok besorolására. Megkülönbözteti Budapestet, majd a több mint 100 ezer fős, az 50-100 ezer fős, a 20-50 ezer fős, az 5-20 ezer fős, és az 5 ezer fő alatti városainkat.

A hazai szerzők azonban a nagyvárosi kör megítélésében nem egységesek, hiszen van, aki egy várost már „nagyvárosnak” tekint, ha a lakosság létszáma meghaladja az 50 ezer főt, van, aki csak azokat, amelyek a 100 ezer főt. Bármelyik besorolást vesszük figyelembe, a megyei jogú városi kör nem fedi le a „nagyvárosi” csoportot.

A másik gyakori megoldás, hogy a kutatók a *közigazgatási szempontokat* veszik figyelembe. Ez a megoldás sem mindig vezet azonos eredményre, hiszen más városi kört kapunk, ha csak a megyeszékhelyeket vesszük számításba, és mást, ha valamennyi megyei jogú városunkat „nagyvárosnak” tekintjük.

A harmadik lehetőség az *ellátott funkciók alapján* történő besorolás. Ez esetben nem csak a település lakosságszámától, vagy közigazgatási rangjától függ, hogy egy várost milyen kategóriába sorolunk, hanem attól is, hogy milyen típusú szerepköröket tölt be.⁵

Magyarországon bármilyen település 1999. április 23. napja és 2013. január 1. napja között a területszervezési eljárásról szóló 1999. évi XLI. törvény 15. §-a alapján⁶, majd a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. Törvény 104. §-a, és a területszervezési eljárásról szóló 321/2012. (XI. 16.) Korm. rendelet 13-15. §-ai alapján a válhatott és válhat várossá. A kezdeményezés előfeltétele a térségi szerep, és az, hogy fejlettsége meghatározott szempontrendszer alapján elérje az átlagos városi szintet.⁷

Bármelyik besorolást válasszuk is, Budapest megkérdőjelezhetetlenül első a területet, lakosságszámot, megtermelt jövedelmet és sajnos a bűnözést tekintve is hazánkban.

A városok jövője, a közbiztonság értelmezése

⁵ PERGER, Éva: Nagyvárosi térségek – kistérségek, nagyvárosi funkciók, kistérségi szerepek (megalapozó tanulmány) http://www.terport.hu/webfm_send/4010 pp. 8-14. letöltés ideje: 2014. 03. 14.

⁶ 1999. évi XLI. törvény a területszervezési eljárásról, Nemzeti Jogszabálytár http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=40530.208543#foot1 letöltés ideje: 2014. 03. 14.

⁷ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól, Nemzeti Jogszabálytár http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139876.243471#foot1 letöltés ideje: 2014. 03. 14.

A XXI. századra az emberiség gazdagabb része megunta a városokban akkumulálódó közlekedéssel együtt járó por-, zaj-, piszok- és szmog terhelést, a nagyvárosi életformához párosult betonszürke zsúfoltságot, a nyomában keletkező stresszt, és a külvárosi tartózkodást választotta. A döntésben természetesen szerepet játszott a bűnözés később ismertető mennyiségi felfutása és minőségi változása is.

Az új típusú polgár vállalja az ingázást, vagy távmunkát. Maradás esetén olyan koncepciók megvalósításán fáradozik, mint a tudatos tervezéssel létrehozott „intelligens város”. Ennek a maximális térkihasználtsággal alakított, szenzorok millióival telezsúfolt, hatékonyságnövelő hálózatokkal együtt élő előnyei az „emberi lépték, vállalkozásbarát környezet, közösségi tér, hatékony (tömeg)közlekedés, egymás iránti tisztelet és tudatosság”⁸ lennének.

Az irányzatnak része sok mozgalom, kitűzései között szerepel a mikroHITELEZÉS elterjesztése, a közlekedés újragondolása, a közösségi közlekedés fejlesztése, a gépjárművek kiküszöbölése, a lakatlan házak hasznosítása, új építőanyagok felhasználása, vagy olyan romantikus elképzelések, mint a Green City (zöld város), a community gardening (közösségi kertek)⁹ és egyéb életminőség-növelő kezdeményezések sokasága.

Az irányzatok egyik gyenge pontja, hogy hiába próbálják meg a vidékies szabadságot megélni, ha a szociális és etnikai háttérű bűnözés létéből adódóan a szükséges társadalmi kooperáció és lokális önvédelem eleve halálra ítélt.

Ez a bűnözés kijelenthetően a városi létből adódik, annak „természetes rátája” mintegy városi adottság. Ez az a bűnözés, amelyet szakmai terminológiát tekintve helytelenül párosítanak a biztonság és a közbiztonság fogalmával, pedig jóval szűkebb annál.

A közbiztonság fogalmát a biztonság általános fogalmából¹⁰ -fizikai veszély hiánya, fenyegetésmentes állapot, védettség- eredeztethetjük, a közbiztonság ezek szerint nem más, mint „az állampolgárok élet- és vagyónbiztonságának a közállapotoktól és az adott ország jogrendszerétől függő színvonalú megvalósulása, védelme és fenntartása a rendvédelmi szervek egyik fő feladata.”¹¹

Bíró Gyula olvasata szerint „a közbiztonság az, amit a szó jelent: a „köz” biztonsága, vagyis az állampolgárok mindenkor közbiztonság érzete, amely általában szubjektív, ugyanakkor ezt a szubjektivitást jellemzően a közbiztonságérzetet befolyásoló objektív események és

⁸ Kreatív városok és városlakók, HVG-Extra, Jövő 2013/02 pp 11. ISSN: 2062-9885

⁹ Green City Mozgalom, Ma és Holnap, 2012. 04. 19.

<http://maesholnap.hu/20120419-132707> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

Közösségi kertek, d. n. <http://kozossegekertek.hu/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

¹⁰ Hadtudományi Lexikon A-L, szerk.: Szabó József, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. ISBN: 963 04 5226 x pp. 144

¹¹ Hadtudományi Lexikon A-L, szerk.: Szabó József, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. ISBN: 963 04 5226 x pp. 735

állapotok határozzák meg. Más megfogalmazásban: közbiztonság alatt értünk olyan közállapotot, társadalmi rendet, amelyben mind az állami, társadalmi, gazdasági szervek jó hírnevét, vagyonát, valamint az állampolgárok életét, testi épségét, személyes szabadságát, anyagi javait mindenki tiszteletben tartja és azt az állam - erőszakszervei útján – szavatolja.”¹²

Számos magyarországi település bűnmegelőzési és közbiztonsági koncepciója -részben helytelenül- rögzíti, hogy a közbiztonság a társadalmi együttélés rendjének adott időszakban és helyen – jogilag szabályozott olyan tényleges helyzete, amelyben az emberek élete, személye, javai és jogai biztosítottak az illetéktelen támadástól. Egy adott város/nagyváros közbiztonsági állapota a jellemző jogsértő cselekmények összességéből tevődik össze.

A közbiztonság egy olyan állapot, amelyben a társadalom tagjai ismerik jogaikat, azokat követik, betartják és bíznak abban, hogy az állam a jogok gyakorlását, érvényesülését akadályozó tevékenységgel szemben közvetlenül, akár kényszerrel is fellép.

A közbiztonságot különböző tényezők befolyásolják. Úgy, mint a bűncselekmények számának alakulása, az elkövetés jellege, a közvilágítás állapota, a lakosság és a rendőrség egymáshoz való viszonya, a közterületi rendőri/polgárőri jelenlét valamint a rendőrség reagáló képességének minősége.¹³

Szerzők álláspontja szerint a közbiztonság fenntartása a teljes és a legtágabb értelemben vett rendvédelmi szféra feladata. A szféra részét képezik esetenként magántársaságok, sőt magánszemélyek is, ezért megkockáztatható, hogy féloldalas álláspont azt kizárólag rendészeti, vagy még szűkebb értelemben rendőrségi hatáskörbe utalni.

Adott területen, adott időszakban megtörtént „rendet” befolyásoló esemény vonatkozásában előfordulhat, hogy köz- és járvány-egészségügyi, katasztrófa- és polgárvédelmi, közlekedési, infrastrukturális (összefoglalva: rendvédelmi) szakemberek bevonására kerül sor a vonatkozó jogszabályokban meghatározott intézkedési kötelezettség alapján.

A magánszemélyek vonatkozásában a hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 166. §-ában szankcionálja a segítségnyújtás elmulasztását valamint a 239. § a közlekedési bűncselekmények körében a cserbenhagyást.¹⁴

¹² BÍRÓ, Gyula: Polgárőr alapismeretek. Tansegédlet a polgárőrök alapismereti képzéséhez. Az Országos Polgárőr Szövetség módosított kiadványa, 2010. pp. 24.

¹³ BÍRÓ, Gyula: A közbiztonság és közlekedésbiztonság egyes kérdései, különös tekintettel a baleset-megelőzésre; <http://www.pecshor.hu/periodika/XII/birogy.pdf> pp 90. letöltés ideje: 2014. 03. 11.

¹⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről NetJogtár http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV letöltés ideje: 2014. 03. 14.

Mivel a magyar segélykérési hagyomány alapvetően rendőrközpontú; szerzők tapasztalata szerint a csőtöréstől a városépítészeti kérdéseken át egészen a rágcsálóirtási problémáig bezárólag keresik meg a rendőrséget.

Az általános veszélyhelyzet (ideértve a közlekedési-, munkavédelmi-, építési- baleseteket, épületomlásokat, metrótüzek, bombariadók, tömegpánikok, garázdaság) kezelése és megoldása komplex feladat, amely a városi rendvédelmi szervek részéről olajozott együttműködést kíván. A művelet területén egyszerre lehet jelen a rendőrség több, akár speciális egysége, a katasztrófavédelem, a mentőszolgálat, a közműszolgáltatók (víz, gáz, villany) kivonuló szolgálata, a honvédség tűzszereze, a közösségi közlekedés zavarelhárítói, a területet legjobban ismerő tulajdonos magánbiztonsági személyzetével együtt.

A műszaki és medikai mentés még súlyos sérültek nélkül is komoly felelősséget és stresszt jelent, a helyreállítások alatt az állampolgárok testi épségét és az élet folyamatosságát lehetőség szerint garantálni kell –a rendőrség számára a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény és a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM-rendelet alapján.

Szerzők álláspontja szerint előbbieik alapján a közbiztonság tekintetében ellátott rendvédelmi tevékenység értelmezését *a rendőrségi munkára korlátozni nem ajánlatos és nem is indokolt.*

Az állásponttal összhangban a rendvédelmi feladatok alcsoportját képező nagyvárosi rendészeti feladatokat sem csak a rendőrség végzi; a legtöbb országban van valamilyen, a magyar közterület felügyeletnek megfelelő szervezet, parkolást és közlekedési jogosultságokat ellenőrző szolgálat, adott esetben hatósági (szankcionálás, intézkedési, jelzési, eljárás kezdeményezési) jogkörrel. A szövetségi államok nagyvárosaiban általában létezik hatáskör megosztás a magasabb szintű és a helyi szervek között. Előfordul, hogy a jellemzően vidéken szolgáló csendőrség egy városi rendőrség illetékességi területén korlátozott jogkörrel intézkedik. Fenti álláspontunk figyelembe vételével nehéz, sőt bizonyos szempontból lehetetlen az aktuális tendenciákról és irányzatokról kimerítően nyilatkozni.

Amennyiben a közbiztonságot nem csak rendőrségi aspektusból vizsgáljuk, akkor egy nem várt katasztrófa helyzet (lásd a budapesti 2013-as árvízi veszélyhelyzet elrendelése) is feltétlenül a vizsgált kérdéskörhöz tartozik.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy ugyanúgy részét fogja képezni a közbiztonság értékelésének a mentésirányítás kialakítása és színvonala, a katasztrófavédelmi reakcióképesség, a városi infrastruktúra kiépítettsége, esetleges amortizációja, a folyamatos

átalakítások és fejlesztések iránya, sőt Budapest példáján okulva még a II. világháborús – földben megbújó bombák sokaságában megmutakozó- érintettség is.

A közbiztonság fokozatai

A közbiztonság szintje vagy pontosabban minősége azonban már olyan értékekhez kötött leírás, amelyhez szubjektív szempontok tapadnak. A közbiztonság szintjeinek legszélsőségesebb szemléltető eszköze a bukott-működő állami spektrum, amelyből tanulmányunk három fokozatot mutat be; ezek *a bukott állam, a válságövezet és a működő állam*.

A bukott államban „hiányoznak az állami működés feltételei és jelei, a mindennapok biztonsága és folyamatossága, a fenyegetések elhárítása, a belső szervezeti harmónia, és a hatékonyan érvényesített legális és legitim erőszak monopóliuma” – vagyis pontosan a közbiztonság alapjai. Polgárháborús állapotok között esetleges megoldásokkal operáló rendfenntartóknak csúfolt félkatonai alakulatok konstans válsághoz adaptálták brutális eszköztárukat, gyakran kiszolgálva a helyi szervezett bűnözést.

Mivel itt az együttélés keretét adó jog létrehozatala, betartatása, tisztelete és hozzáférhetősége egyaránt hiányzik, ezért a töredékes államszervezet feladatait fel sem tudja mérni, állampolgáraival nincs kontaktusa, képtelen jogait, kötelezettségeiket vagy feladataikat megszabni, a köztük levő különféle forrású egyenlőtlenségeket csökkenteni.¹⁵ Tipikusan ilyen államok Szomália, Kongó, Szudán, Csád, Jemen, Zimbabwe¹⁶ nem véletlenül találhatóak egy másik illusztris, az Economist által a társadalmi nyugtalanság kockázatát értékelő listán.¹⁷

Egy fokkal jobb a helyzet az *átmeneti válságrégiókban*, ahol a fenti hiánylista részlegesen és random kivételekkel áll fent, azonban az állapot évtizedekre befagyhat, generációk nőnek fel kevésbé ideális állapotok között. A főként (polgár)háborús vagy abból kilépve újjászerveződő államok sajátja a fegyveres hatalom multipolaritása, a külföldi segélyek és támogatások mérsékelten hatékony elosztása, a korrupciós pénzek címzettjeinek állandó változása, és úgy általában az a modell, amit versengő irányítású válságrégióként szoktak leírni. Ezekben az

¹⁵ PECZÖLI, Ákos: A szomáliai kalózkodás és a bukott államiság összefüggései, Hadtudományi Szemle, 2012/2. http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_2/2012_2_alt_peczoli_akos_3_370_377.pdf letöltés ideje: 2014. 03. 14.

¹⁶ The Failed States Index 2013, Fund for Peace <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

¹⁷ A világ 2014-ben, The Economist, Népszabadság Zrt., Budapest, 2014. ISSN: 1787-5630 pp 80

országokban az állami szolgáltatások hiányosságai miatt nagy keletje van a magánbiztonsági iparnak, profi multinacionális társaságok sokasága felel -a főként persze külföldiek és a helyi elitből verbuválódó- fizetőképes kereslet biztonságáért.¹⁸

A harmadik kategória a *működő államoké*, ahol a központi hatalom stabil, a jogállami működés biztosított, a tulajdonviszonyok megkérdőjelezhetetlenek, az erőszakszervek működése joghoz kötött és társadalmi megbecsülés övezi.

Mivel a bukott államok és a válságrégiók területén folytatott rendfenntartás sokkal inkább militáris jellegű, kizárólag a működő államokban van értelme a rendészeti jellegű elemzésnek, ahol is a közbiztonság továbbosztható rendvédelmi és rendészeti, objektív és szubjektív kategóriákra.

A magyar rendőrség és a közbiztonság

„A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.”¹⁹ A kifejezetten bűncselekmények és szabálysértések vonatkozásában ellátott rendőri feladatok (közrendvédelmi, bűnmegelőzési, bűnüldözési) több módon is feloszthatóak;

- egyfelől a szolgálati formák által külön és összehangoltan ellátott feladatokra (ügyelet, körzeti megbízott, járőr, őrszolgálat, felügyelet),
- a kiemelt bűncselekményekben való eljárásokra (ezeket mindig az adott terület és időszak tapasztalatai jelölik ki), valamint
- a „szokásos” bekövetkező bűncselekményekkel és szabálysértésekkel kapcsolatos eljárásokra.

A különböző szolgálati formákban feladatot teljesítő állomány munkáját a vonatkozó jogszabályok alapján végzi, harmonikus együttműködésük segít csak a közbiztonság fenntartásában.

A kiemelt bűncselekmények vonatkozásában megjegyzendő, hogy a területileg illetékes parancsnok által meghatározott kiemelt bűncselekmények, a kriminalisztikai előírások miatt

¹⁸ PECZÖLI, Ákos: Outsourcing a válságkezelésben II. , Hadtudományi Szemle, 2012/3-4.

<http://old.uni->

[nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/tartalomjegyzek/hadtudomanyi_szemle_2012_2.pdf](http://old.uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/tartalomjegyzek/hadtudomanyi_szemle_2012_2.pdf) letöltés ideje: 2014. 03. 14.

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye, 46. cikk (1)

<http://www.kormany.hu/download/0/d9/30000/Alapt%C3%B6rv%C3%A9ny.pdf> letöltés ideje: 2014.03.14.

kiemelt (pl. nyomrögzítés halaszthatatlansága) és a Be. 554/B. §-ben kiemelt jelentőségű ügyek²⁰ a gyakorlat alapján csak részben fedik egymást.

Az illetékes parancsnok által kiemeltnek minősített bűncselekmények között lehet a közhangulatot (közbiztonságot) rontó bármilyen bűncselekmény (lopás, betörés, garázdaság), a kriminalisztikailag kiemelt bűncselekmény lehet szemleköteles (betöréses lopás, súlyos testi sértés, szexuális erőszak, emberölés²¹), míg a Be. 554/B. §-a szerint a hivatali, korrupciós, bűnszervezettel kapcsolatos, el nem évülő és emberiség elleni bűncselekmények tartoznak.

Az illetékes parancsnok által kiemeltnek minősített bűncselekmények alkalmasak a rendőrségi munka egészének megítélésére, a felderítetlen rablások, gépjárműlopások, bandatevékenység, vagy a prostituált- és hajléktalanügy elvárásoktól eltérő kezelése is alkalmas a presztízs csorbítására.

Ennek pszichológiai háttere, hogy az emberi faj biztonságra törekvő igénye általános, annak megtörése diszkomfortot okoz. Hazánkban a biztonság (pl. vagyonvédelem) érdekében tett intézkedések minősége és a megkötött biztosítások száma jellemzően alacsony, ezért pénzügyi tartalék nélkül egy kiürített lakás, „a” megrongált drága gépjármű egy élet munkájának elvesztését is jelentheti.

A „szokásos” bűncselekményekkel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a rendőri munka során egy bűncselekmény vagy szabálysértés bekövetkezése is sok. Tekintve az emberek között meglévő deviánsokat, tudatosan vagy gondatlanul bűncselekményeket elkövetőket, esetleg - főleg közterületi szabálysértések esetén- a kockázatot, létezik egyfajta természetes normaszegés a nagyvárosi lakosság körében.

A közbiztonság objektív értelmezése szerint a vonatkozó statisztika alapján meghatározható egy adott területen, adott időszakban megtörtént „rendet” befolyásoló események és rendészeti releváns cselekmények száma és jellege, ezeket az értékeket hierarchiába rendezve kialakítható a területek közbiztonsági rangsora. Ez a besorolás a jogilag és szakmailag minősített bűncselekményeken alapul, összevethető adatsorokat alkotva.

Egy adott területen, adott időszakban élő állampolgárok által érzékelt, általuk meghatározott rendfogalom szerint értékelt események és rendészeti releváns cselekmények önkényesen meghatározott száma és non-professzionálisan értékelt jellege a *közbiztonság szubjektív*

²⁰ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

<http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=99800019.TV> letöltés ideje:

²¹ DR. NAGY József: A kriminálmetodika általános kérdései, RTF tansegédlet, pp. 3
http://rtk.uni-nke.hu/uploads/media_items/krim/krimmetod_kivonat.pdf letöltés ideje:

értelmezését eredményezik. Ezért egy súlyosnak értékelt bűncselekmény -pl. emberölés, szexuális erőszak- egész közösségek biztonságérzetét ingatja meg, extrém esetben akár az ingatlanárakban is visszatükröződő mértékben. A rendőrség megítélésére természetesen minden esemény kihat, ha az állomány megoldotta a problémát, „végezték a dolgukat”, ha valami fennakadás volt, „bezzeg, bírságotlani azt tudnak” felkiáltással.

Nemzetközi kitekintés

Jelen tanulmány a hazai viszonyok bemutatásán túl nemzetközi kitekintést is tartalmaz –a teljesség igénye nélkül. A szerzők úgy értékelték, hogy a közbiztonsági helyzet rövid bemutatása Detroit, Tokió, és Johannesburg esetében indokolt, ami persze nem jelenti azt, hogy más nagyvárosok közbiztonságának elemzése irreleváns lenne.

Detroit az Egyesült Államok Michigan államának egyik legnépesebb települése, amely a múlt század közepén közlekedési és nehézipari központtá vált. A fejlődés során a rapszodikus vásárlói ízlésnek kitett autógyártás vált uralkodóvá, azonban a gyártási kapacitások a keresletet felülmúlták.

A rövid tündöklést elhúzódó bukás követte, a munkanélküliség folyamatosan növekedett, a lakosság hangulata és a közbiztonság romlott, amely az 1967-es brutális lázongásban tetőzött. A zavargások eredménye 43 halott, ezernél több sérült és több mint 7000 letartóztatás.

A bukás során két kaszt jött létre, az egyik növekvő jólétben élő lakosság, a másik a lecsúszók rétege. A két csoport közötti konfliktusok folyamatossá váltak. A mai helyzet szerint Detroit lakossága közel kétféle milliőről kevesebb, mint a felére zuhant, 30 százalék él a szegénységi küszöb alatt, 50 százalék semmilyen adót sem fizet.

Ezzel párhuzamosan a bűnelkövetési ráta az ország legmagasabbjai közé emelkedett; 1000 főre 62 rablást-lopást regisztrálnak és szintén 1000 főre 16 erőszakos bűncselekményt. A Michigan állambeli gyilkosságok 60%-át itt követik el, a vizsgálatok alapján az erőszakos bűncselekmények 65-70%-ának köze van a kábítószerhez, az emberölési ügyek 70%-a pedig megoldatlan marad.

A népesség elvándorlása miatt az üres épületek romokban, a bontási területeken “városi préri” alakult ki, a közigazgatás kivonult a térségből.

A város szórakoztató központtá formálásának elképzelése sikertelennek bizonyult, a kormányzó a 327 millió dolláros költségvetési hiánya miatt 2013 márciusában pénzügyi szükséghelyzetet hirdetett, majd július 18-án csődöt jelentett. Detroit gazdasági

összeomlásának oka a globális trenddé vált kínai termelés versenyképessége, amely több térséget fenyeget hasonló eredménnyel. A versenyben való alulmaradás egyenes következménye a közbiztonság hanyatlása, kis túlzással megszűnése²².

Japán fővárosa, Tokió vonatkozásában laikusként azt feltételezhetnénk, hogy egy zsúfolt nagyvárosban nyilvánvaló és logikus jelenség a bűnözés. Az állítás Japán nagyvárosaira is jellemző lehetne, azonban ez a feltételezés korántsem mondható helyesnek, ugyanis számtalan forrás alapján Japánt mondhatjuk a világ egyik legbiztonságosabb országának. Ehhez hozzátartozik, hogy az elkövetett bűneseteket sokszor brutális kegyetlenséggel követik el. A közbiztonság fenntartása érdekében szükséges megemlíteni a *Nemzeti Közbiztonsági Bizottságot*, amelyet a bizottság elnökén kívül - aki egyben államminiszter is - öt kiválasztott tag alkotja. A bizottságnak – amely a kabinettől függetlenül működik – az a feladata, hogy a rendőrség működésének semlegességét garantálja, politikai hatások nélkül.

Japánban a kötelezettségtudat fontosabb, mint az emberi jog, ezért a lakosság betartja a szabályokat. A japán emberek hagyományosan udvariasak, szokásaik szerint élnek és sokszor nem mutatják ki valódi érzéseiket, egy-egy kellemetlen helyzet, konfliktus elkerülése érdekében. Az elfojtott érzések, indulatok azonban akár katasztrófához, például különös kegyetlenséggel elkövetett emberöléshez is vezethetnek. Egyik legnagyobb visszhangot Furuta Junko hosszas szenvedése majd halála okozta. A 16 éves lányt 1988 novemberében négy 16-18 év közötti fiú elrabolta majd 44 napon keresztül kínozták. Kínzási módszereket próbáltak ki ártatlan áldozatuk testi és lelki gyötrésére, számtalanszor megerőszakolták, megkínzott testét megcsonkították és holttestét egy hordóba dobták.

Fent sorolt tények ismeretében nem meglepő, hogy Japánban máig létezik halálbüntetés – habár csak olyan esetekben alkalmazzák, amikor az elkövető több ember sérelmére követ el emberölést. Az elmúlt 19 évben egyedül 2011-ben nem hajtottak végre halálbüntetést.

A közbiztonság fenntartását, javítását megkönnyítik a japán fegyvertartási törvények is. A szigetország jogalkotója úgy rendelkezett, hogy az országban jóformán senki sem tarthat lőfegyvert, illetve kardot. Ez alól csak kivételes esetekben tesznek kivételt. A magánkézben lévő fegyverek tartása így erősen korlátozott, a fegyverrel elkövetett bűncselekmények száma is viszonylag csekély.²³

²² Egy város apokalipszise, Galaktika Magazin, 2013. 07. 25.

<http://galaktika.hu/egy-varos-apokalipszise-a-mi-jovonk-detroit-kepekben/#more-8185>
letöltés ideje: 2014. 03. 04.

²³ BUKTA Jusstina: Nagyvárosok közbiztonsága – 1. rész, 2012. 11. 03.

<http://japanfelderito.hu/nagyvarosok-kozbiztonsaga> letöltés ideje: 2014. 03.14.

A *Dél-Afrikai Köztársaság* az elmúlt évtizedek során az afrikai kontinens zászlóshajója volt, mind gazdasági, mind társadalmi téren. Az országban 1994-ben tűzték ki az első demokratikus választásokat, amelyen a Nelson Mandela vezette ANC²⁴ győzött. A rendszerváltás után sok fehér elhagyta az országot, a gazdaság visszaesett, a bűnözés megnőtt. Az ANC hatalomra kerülése után az ENSZ által nyilvántartott ún. HDI index ("Human Development Index") drámaian visszaesett.²⁵

Az ezredforduló környékére a Dél-Afrikát is sújtó társadalmi problémák eszkalálódása következett be, azaz a bűnözés és az illegális bevándorlás döbbenetes méreteket öltött. A bűnözés óriási mértéke (*amelynek fő epicentruma Johannesburg*) azonban nem csak a társadalom szerkezetét és felépítését veszélyeztette, hanem a gazdaság egészére volt kihatással.

Az afrikai kontinensen első alkalommal 2010-ben rendezett labdarúgó-világbajnokságra ezért a hatóságoknak komolyan fel kellett készülni. Johannesburg megsokszorozta a rendőrök létszámát, felkészült a tömegoszlatásra, és az esetleges terrorfenyegetettség elleni védelemre is. Nem csak a világbajnokság helyszínein, hanem a környező vidéken is fokozott biztonsági intézkedéseket vezettek be a határok mentén pedig növelték a véletlenszerű ellenőrzések számát. A Dél-afrikai Köztársaság közbiztonsági helyzete a javuló tendencia ellenére, nemzetközi összehasonlításban ma is a legrosszabbak közé tartozik, amire az ide látogatóknak tudatosan készülniük kell és tartózkodásuk során fokozott elővigyázatosságot kell tanúsítaniuk.

Magyarország konzuli szolgálata az alábbi tájékoztatást nyújtja az országba látogatók számára: „...az élet és vagyon elleni bűncselekmények száma az utóbbi években jelentősen csökkentek, köszönhetően a rendőri jelenlét megerősítésének, a bűnüldöző szervek határozottabb fellépésének és a veszélyes körzetek bekamerázásának.” A konzuli szolgálat közlése szerint a bűncselekmények 30%-a erőszakos jellegű, amelyeket a külvárosokban (township) követnek el.

Az országban az önvédelem kiterjed(het) a támadó megölésére is, amely érdekében olyan európai szemmel szokatlan megoldásokat is engedélyeznek, mint a gépjárművekre szerelhető lángszóró²⁶.

²⁴ ANC = African National Congress

²⁵ UN Human Development Reports, South Africa

http://hdr.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_ZAF.html letöltés ideje: 2014. 03.14.

²⁶ Flamethrower now an option on S. African cars, CNN, 2008. 12. 11.

<http://edition.cnn.com/WORLD/afica/9812/11/flame.thrower.car/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

A külföldi látogatók sérelmére elkövetett bűncselekmények elsősorban a nagyobb városközpontokban, hotelek közelében, nemzetközi repülőtereken, busz- és vasútállomásokon fordulnak elő. A rablások, betörések, gépkocsi eltulajdonítások nagy részét fegyveresen követik el, melynek következtében az ilyen esetek gyakran járnak személyi sérüléssel és vezetnek gyilkosságokhoz. A nagyobb tömegeket vonzó eseményeken számítani lehet a bűnözői aktivitás növekedésére...²⁷

A nagyvárosi közbiztonság háttere, trendek és tendenciák

A nagyvárosok közbiztonsági helyzetét értékelve és elemezve szükséges beszélni

- röviden a hadtudományi gyökerekről,
- a városok modern terrorfenyegetettségéről,
- és általánosan és esettanulmányok tükrében az általában használt „városi bűnözés” leírásáról és az ellene használható eszközökről és taktikákról, valamint stratégiába szervezésükről.

A városok hadtudományi szerepe vitathatatlan, a modern rendészet a hadi alkalmazású helység harcából -,harcnak sajátos viszonyok között való megvívása, amikor is a magasabb egység (...) a harcát a település (...) különféle építményei, létesítményei (...) figyelembevételével, sajátos módon, sajátos eljárással és csoportosításban folytatja²⁸ - alakította ki a csapaterős műveletek taktikáit és a különleges beavatkozó egységek eljárásait. A 2003-tól folyó második iraki háborúban a szövetségesek kényszerűen megtanulták a városi harcászat, a tömegkezelés, a professzionális CIMIC, és a katonák által ellátott rendészet fogásait.²⁹ Bagdad, Falludzsa, Bászra csupa véres gyakorlótér volt a profi- és zsoldosereg számára. Ezen kívül lehetőség nyílt a drónok, robotok éles bevetésére, a tapasztalatok alapján a városi bűnildőzésben is kezdenek polgárjogot nyerni ezek a technikai eszközök.

A modern háború hordereje tehát, hogy jóslatszerűen megmutatott néhány jelenséget a békés országok nagyvárosaiban várható tendenciákról; ilyenek voltak a főként fiatal dologtalan tömegek spontán összeverődéseiből származó alig kezelhető helyzetek Németországban,

²⁷ Dél-Afrika, Magyar Külügyminisztérium

<http://konzuliszolgalat.kormany.hu/afrika?del-afrika> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

²⁸ Hadtudományi Lexikon A-L, szerk.: Szabó József, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995.

ISBN: 963 04 5226 x pp. 544

²⁹ KEEGAN, John: Az iraki háború, Európa, Budapest, 2004. ISBN: 963-07-7690-1

Franciaországban³⁰, Spanyolországban, vagy akár a 2006. évi budapesti zavargások, amelyek lángoló gépkocsi roncsoktól keretezett háborús övezetté változtatták a városokat.

Az CQB (close quarter battle) legújabb példája a szomszédban található Kijev, a városi rendőrség mellett a -térsgben megszokott, az orosz OMON³¹ mintájára szervezett- belügyi speciális csapat a Berkut³² szabályos utcai csatát vívott a „békés tüntetőkkel”.

A háborús tapasztalatok újfent felhívták a figyelmet a konstans terrorfenyegetettségre, a régóta létező izraeli példákon túl a new yorki-i, londoni és madridi infrastruktúra ellen elkövetett robbantások meggyőzték a közvéleményt, hogy az aszimmetrikus hadviselést képviselő terrorizmus brutális hatékonysággal zúzza szét a nyugati életforma alapjait; a szabadságjogokat, a gondtalanságot és a félelemnélküliséget.

Az iszlám, szeparatista, szélsőbal- és jobboldali terrorizmus (bár a szakirodalom sem egységes kit minek lehet besorolni), a megszállt övezetekből vagy a sérelmei földjéről nagyon olcsón elhozta a hadviselést, könnyörtelenül rámutatva a demokráciák sebezhető pontjaira.

A titkosszolgálatok bevonásával működő rendvédelem Európa-szerte éberséggel működik, hiszen egy nagyvárosi tömegben könnyű elvegyülni. A kiépülő terrorhálózatok, a sokad generációs bevándorlók, a tanulóvízummal mobilis, hétköznapi embernek látszó szélsőségesek kiszűrése komoly erőket és speciális módszertant igényel. Amíg egy barkácsboltban némi internetes kutatást követően beszerezhető minden tömegpusztító kellék, a közbiztonsági fenyegetettség állandó marad.³³

Hogyan lehet mégis küzdeni a bűnelkövetők ellen és a bűncselekmények alakulását kezelhető mértékűvé tenni?

Az egyik módszer a társadalom teljes átalakításával az okok megszüntetése, azzal a nem várt eredménnyel, hogy az átalakítások új típusú bűncselekményeket hoznak létre. A másik felfogás az ismert cselekmények ellen több embert, több eszközt, szélesebb jogkört állít csatasorba, vagy a meglévők hatékonyabb felhasználására törekszik.

A valóság –jellegéből fakadóan- féloldalas, a modern kriminalisztika fentiek szerint egyszerre indult el a közösségi rendészet mellett a sokkal személytelenebb informatikai vonalon az elemzés-értékelés új dimenzióinak feltárásával, egyfajta rendészeti „Big Data” irányába.

³⁰ KAKASY, Judit: A külvárosok lázadása – rendkívüli állapot Franciaország nagyvárosaiban, Kisebbségkutatás 2006. 2. szám http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/kk_2006_02/cikk.php?id=1377 letöltés ideje: 2014. 03.14.

³¹ Otryad Mobilny Osobogo Naznacheniya – orosz speciális rendőri egység

³² Berkut= Aranysas, *Aquila chrysaetos chrysaetos*. Ukrán különleges belügyi egység elnevezése

³³ RESPERGER-KISS-SOMKUTI: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. pp 26. ISBN: 978 963 327 592 4

A közbiztonság trendjei megközelíthetőek a rendvédelem –itt a legszűkebb értelmezés szerint a rendőrség- és az elkövetői kör oldaláról. A rendőrségi tevékenység típusaiból (passzív, aktív, reaktív és proaktív) a modern nyugati bűnüldözés proaktív módon rutinszerűen használja a közösségi és szomszédsági rendészetet, ez a svájci, angliai és egyesült államokbeli modell után hazánkban is kezd bevezetésre kerülni.

A „közösségi rendészet (Community Policing) ellentétben áll a bürokratikus, félkatonai rendészettel. A bürokratikus rendőrségi munka a bűncselekményekre koncentrál, és nem érdeklődik a közösség problémái iránt”³⁴, bár a veszélyforrások azonnali erővel való kezelése -zérő tolerancia- eredményei is kimagaslóak, különösen a metropoliszok negyedeiben.

A közösségi rendészet lényege szerint kapcsolatépítés során bevonja a helyi lakosságot a problémák megoldásába, a közvetlen elérés; fogadóórák, előadások, területi kontaktus során a rendőr könnyen elérhető³⁵. A feladat elsősorban a lakossági igények felmérése, a problémák megértése és azonosítása, ezek megelőzése érdekében egyfajta felkészítés elvégzése. A közösségi rendőr ezen kívül az áldozatokat és érintetteket tovább tudja irányítani az ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásokhoz, a helyi civil szervezetekhez. Ennek előfeltétele együttműködő szervek azonosítása és megkeresése, a keretek kialakítása és a partnerség alapján való közös munka, amely az első közös találkozástól a jó gyakorlatok átvételéig, és nemzetközi tapasztalatok beépítéséig terjed.

A közösségi rendőr ezek szerint a mindentudó körzeti megbízott lenne, aki helyben az önkormányzati és lakossági kezdeményezéseket felkarolja és beépíti munkájába³⁶, egyszersmind a központi irányítói szerep csökkentése mellett. Az új felfogás szerint át kell gondolni az illetékességi és hatáskörök csoportosításának lehetőségét helyi szintre, a helyi döntési feladatkörök jelentősen bővülése mellett. A közösségi rendészet perspektívája, hogy ötvözi a bűnmegelőzést a bűnüldözéssel, a közösséggel történő konzultáción és együttműködésen alapul és a rendőri és önkormányzati intézkedések rendszere egyéni problémájuk megoldását célzó saját döntésükön és nem központi akaraton alapul.

„A közösségi rendészet négy alapeleme ezek szerint a *konzultáció* (a polgár – rendőr kapcsolat minőségi és mennyiségi javulása), a *problémaorientáltság* (valós és lehetséges problémák kiküszöbölése, proaktív megközelítéssel), a *programok mobilizálhatósága* (ha

³⁴ CHRISTIÁN, László, dr.: Alternatív rendészet, PPKE-JÁK DI, PhD. Disszertáció, 2010.
<https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Christi%C3%A1n%20L%C3%A1szl%C3%B3%20PhD.pdf>
 letöltés ideje: 2014. 03. 14.

³⁵ Közösségi rendészet Magyarországon, BM projektek, SH/9/1/1
<http://bmprojektek.kormany.hu/kozossegi-rendeszeti-magyarorszagon> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

³⁶ BAÁN, Pál: Közösségi rendészet, Rendészeti Megelőzési Társaság, d.n.
http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=1
 letöltés ideje: 2014. 03. 14.

sikeres egy megoldás, át kell adni a hasonló gondokkal küszködő egyéb területeknek) és az *adaptációs készség* (decentralizáció, a felelősség áttétele a központi irányítástól a helyi egységhez).”

A személytelenség trendje a meglévő rendőrségi adatbázisok és OSINT-tevékenység (Open Source Intelligence - nyílt forrású hírszerzés) metszetét helyezi fókuszba (webes és közösségi oldalak), mivel a Big Data (óriási mennyiségű struktúrátlan adat) felfedezésével megjelent a bűnjóslás módszere. Az amerikai Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA – National Security Agency) Edward Snowden által napvilágra hozott anyagai megmutatták a kibertérben (minden programot futtató eszköz) végezhető adatgyűjtés, kiemelten a web és mobiltelefonok vonatkozásában végezhető terepmunka határait. A viselhető elektronika (wearable electronics; okosórák, okoszemüvegek, integrált pulzus/vérnyomás/vércukormérők, GPS-ek) várhatóan közeli térnyerésével a begyűjthető adatok köre tovább szélesíthető, újabb adatbányászati módszerek kifejlesztését téve szükségessé.

A rendőrségi munkának -követve a hírszerzést- be kell szereznie és tömegesítenie a területen használható, csatlakoztatható és valós idejű adatközlést lehetővé tevő eszközöket. A térinformatikai rendszerek elterjesztésével és a térfelügyelő kamerák hálózatba kötésével megfigyelhető a tömeg áramlása és jellege, az egyének megjelölésével kiszűrhetőek a – folyamatosan változó- mintának nem megfelelő csoportok. Az eljárás alkalmazható sporteseményeken vagy zsúfolt közösségi helyeken pl. a zsebtolvajok kiszűrésére is.

Az arcfelismerő szoftverek, ujjlenyomat-azonosítók, egyénhez kötött fizetési módok a potenciális elkövetőként azonosított személyek mozgásának jobb követhetőségét biztosítják.

A bűnjóslással a korábbi rendőri jelentések és a begyűjtött adatok értékeléséből kockázatelemzési módszerrel kiválasztott területekre jó előre látható rendőri erőt irányít a központ, megelőzve a bűncselekmény elkövetését és növelve a tettenérés esélyét³⁷, továbbá folytak kísérletek olyan előrejelző rendszerrel, amely az alanyok általános és fizikai attribútumai alapján képes lenne a bűncselekményt elkövetni szándékozó személyt azonosítani³⁸.

³⁷ Betörést jósol a szoftver, Index, 2003. 08. 14.

<http://index.hu/tech/szoftver/betor0814/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

³⁸ Bűn-előrejelző rendszert készít az amerikai nemzetbiztonság? Technet, 2011. 10. 09.

http://www.technet.hu/hir/20111009/bun-elorejelzo_rendszert_keszit_az_amerikai_nemzetbiztonsag/ letöltés ideje: 2014. 03. 14.

A kísérletek programformába öntött változata a prediktív elemzés módszerével dolgozó Predpol, rengeteg digitális nyom (közösségi oldalak, személyes közlések, statisztikákból, és nyilvános adatok) egységes értékelésével Los Angeles 5 rendőri körzetében 13%-kal csökkentette a bűnözést.

Ugyanilyen hatékony a Facebook közösségi oldal saját előrejelző rendszere, a felhasználók az oldalon tanúsított tevékenységük alapján jelöli meg potenciális bűnelkövetőként³⁹. Chicago rendőrsége például hálózatelemzéssel követi a különösen veszélyesnek ítélt személyek egymás közötti kapcsolatát, terület- helyett perszonális elven jósolva és előzve meg a bűnt. A rendőrök személyesen mondják el az azonosított érintetteknek, milyen sors vár(hat) rájuk⁴⁰.

A személytelenség trendjének egy újabb megjelenési formája a mindent elborító térfigyelő és belső kamerák sokasága. A CCTV-invázió (zártláncú televízió – Closed Circuit Television), a rendészeti központokhoz (rendőrség, közlekedés- és közterület felügyelet) becsatlakozó kameraképek és a rögzített felvételek sokasága polgárjogi szervezetek szerint a privacy-t veszélyezteti.

Magyarországon a TASZ (Társaság a Szabadságjogokért) civil szervezet 2007-ben perelt először eredményesen a közterületen elhelyezett térfigyelő kamerák fellelhetőségével kapcsolatban⁴¹, álláspontjuk szerint „semmi nem utal arra, hogy a térfigyelés valóban biztonságot adna, de azt biztosra vehetjük, hogy a magánszféránk jelentősen beszűkült”. Ennek némileg ellentmondanak a rendőrség által saját hatáskörben felhasznált vagy a sajtó részére kiadott felvételek alapján elfogott elkövetők (ilyen például az „aluljárós támadók” néven ismeretté vált banda⁴²). Az utcai bűnözésben általánosan uralkodó trend a „gyengébbek”, fiatal- vagy időskorúak, nők, mozgássérültek, részegek, hajléktalanok sérelmére elkövetett bűncselekmények. A kategóriába sorolható az itatás, a gyorsan ható gyógyszerek adagolása a gyanútlan áldozat részére, az „öregezés”, idősebb férfiak részére szexuális együttlét ígéretével elkövetett csalások és lopások⁴³. Ide tartoznak az álrendőrös, álközműves dolgozóként csalások, a házkutatás, különféle ellenőrzések, javítások ígéretével a

³⁹ Előre megjósolt büntények: valóra vált a film, Technet, 2013. 04. 03.

http://www.technet.hu/hir/20130403/elore_megjosolt_buntenyek_valora_valt_a_film/ letöltés ideje: 2014.03.14.

⁴⁰ Gengszter-network, HVG-Extra, Jövő 2013/02 pp 11. ISSN: 2062-9885

⁴¹ Elkészült az első online budapesti térfigyelő kameratérkép, TASZ, 2007. 10. 29

<http://tasz.hu/adatvedelem/teruleti/terfigyeles> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

⁴² Előzetesbe kerültek az aluljáró rémei, Hír 24, 2012. 06. 11.

<http://www.hir24.hu/baleset-bunugy/2012/06/11/elozetesbe-kerultek-az-aluljaro-remei/> letöltés: 2014.03.14.

⁴³ Terjed az itatás meg az öregezés, Index, 2013. 01. 15.

http://index.hu/belfold/2013/01/15/veszelyben_a_fiatalok_es_az_oregek/ letöltés ideje: 2014. 03. 14.

lakásba bejutó számbeli fölényben levő elkövetők pillanatok alatt aláíratnak irreális szerződéseket, tulajdonítanak el értéktárgyakat.

Némileg erőszakosabbak a rablások, extrém formában vetkőztetéssel⁴⁴ a közlekedési eszközökön a részeket vagy védekezésre egyéb okból képtelenek kifosztása⁴⁵.

Az utcai bűnözés során jelen vannak a virtuskodással együtt járó hatalmi játékok, a bandatevékenység beavatási szertartásai; ilyen a knock-out game (ismeretlen járókelő lesből való leütése)⁴⁶, Londonban a késes bűnözés elterjedése⁴⁷.

Trend továbbá a bevásárlóközpontokban való elkövetés megszaporodása. A tömeg, az üzletek sokasága, értékek szétszórtsága vonzó célpont. Az alkalmazott biztonsági őrök magukban sokszor csak a veszteségcsökkentésre elegendőek, a lopásgátló eszközök mellett is. Ugyanilyen probléma a gépjárművek épsége, -amennyiben nem lopják el őket- a bennük tárolt tárgyakért feltörhetik, sokszor az okozott kár az eltulajdonított dolog értékének sokszorosát jelenti.

A trendek megtörésére szolgálhat a közterületi rendőri állomány irányítási rendszerének, bevetési protokolljainak folyamatos fejlesztése. A teljes állományra kiterjedően az egységek bevetési felszereléssel való ellátása a központi képességeknek megfelelő egyszerű interface-szel kialakított eszközökkel, amely alkalmas prioritálásra, képkezelésre, előzménykutatásra, azonnali adatbevitelre és jelentésírásra. Ezzel párhuzamosan szükséges az állomány folyamatos szakmai-informatikai képzése a feltárt törvénysértő gyakorlat ismertetése végett. Az indokolt helyeken szükséges a már triviális térfigyelő kamerák észlelési minőségének fokozása, képességeik kiterjesztése (pl. infravetővel) illetve összekötése hangfelvevő-analizátorral, egyes helyeken szaganyag-érzékelőkkel, valamint a képek elemzése, arcfelismerő- és prioritáló rendszerrel való összekötése.

⁴⁴ Meztelenre vetkőztetik a járókelőket a londoni zavargók, HVG, 2011. 08. 09.

http://hvg.hu/vilag/20110809_utcan_vetkoztetik_jarokeloket letöltés ideje: 2014. 03. 14.

Újabb vetkőztetés rablás Miskolcon, Északhírnök, 2014. 03. 06.

<http://www.eszakhirnok.com/miskolc/37063-ujabb-vetkoztets-rablas-miskolcon.html#axzz2w8aMQipm> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

⁴⁵ A mámor villamosa, Zsaru Magazin, d.n.

<http://www.zsaru.hu/content/m%C3%A1mor-villamosa> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

⁴⁶ Halálos áldozatai is vannak az új tiniörületnek, Origo, 2013. 11. 22.

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20131122-knockout-game-halalos-aldozatai-is-vannak-az-uj-tinioruletnek.html> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

⁴⁷ Knife crime and gang violence on the rise as councils reduce youth services, The Guardian, 2011. 07. 29.

<http://www.theguardian.com/uk/2011/jul/29/gang-violence-rises-as-councils-cut-youth-services> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

Az ellopott gépjárművek vonatkozásában hatékony eszköz a körözési rendszerhez kapcsolt rendszámfigyelő automatika, a megfelelő passzív sebességcsökkentő eszközökkel és elfogóegységgel kiegészítve.

A monoton járőrözés kiváltására, sérülések és a fertőzésveszéllyel járó személyes kontaktus kiküszöbölésére megoldás lehet a robotika bevetése. A Boston Dynamics⁴⁸ kollekciónjában megvan a jövőben használható rendőri technológia minden ígérete.

Az elkövetői kör vonatkozásában megállapítható hogy a növekvő bűnözés létrehozza a bizalmatlanság kultúráját, az állampolgárok egymás közötti és a rendőrséggel szembeni viszonyában is. A lokális kapcsolatok, szomszédságok kiüresedése, szociális kapcsolatok meglazulása vezet ahhoz a jelenséghez, hogy egy társasház lakói semmit nem tudnak egymásról, a betörés folyamatát a szomszédok végignézik, gyakorlatilag kiürített lakás végállapotáig. A szociális érzéketlenség trendje ugyanúgy megnehezíti a bűnüldözői feladatokat. Az áldozatokkal kapcsolatban nincs együttérzés, erős a hibáztató attitűd. Fentiek változásáig a bűnüldözés hatékonysága nem növelhető a kívánt mértékben.

Befejezés

A városok jövőjéről –rendészeti szemmel- annyi riasztó utópia él, mintha a folyamatos urbanizálódás csak mocskos utcákat, sötétben bujkáló bűnözőket, és kezelhetetlen méretűre hízott nagyvárosokat eredményezhetne. A XX. századi utópiákban a nagyváros Zamjatyin⁴⁹, Orwell⁵⁰ és Huxley⁵¹ hősei révén rendalapú, túlszabályozott, vagy káosszal teli helyként jelenik meg. A népszerű képregényekben, sikerfilmekben a hősöknek sem jut jobb sors; Denevérember egy konkrét szemétdombot kapott életteréül, Pókember önkéntes rendőrként a soros mutánst kell eltakarítsa, Dredd bíró a betonrengetegben kószálva végez ki elkövetőket, Robotzsaru szolgálatba állításán pedig a teljes rendészeti szféra felháborodhatott volna. Ezek a hősök egyben reménykedő válaszok is, hogy a nagyvárosi jövő nem élet-halál harc lesz, és nem az Equilibrium története szerinti érzelmek vegyszeres kiiktatásával lehet a rendet és nyugalmat fenntartani.

Összefoglalásul megállapítható, hogy a modern rendvédelem tevékenységét a működő állam keretei között tudja kifejteni az állampolgárok biztonsága és jóléte érdekében. A közbiztonság kialakításában és fenntartásában speciális szerep jut a rendőrségnek, amely ezt a feladatot a

⁴⁸ Boston Dynamics Robots <http://www.bostondynamics.com/> letöltés ideje: 2014. 03 14.

⁴⁹ ZAMJATYIN, Jevgenyij: Mi, Carthaphilus, Budapest, 2008. ISBN: 978-963-266-037-7

⁵⁰ ORWELL, George: 1984, Európa, Budapest, 1996. ISBN: 963-07-5831-8

⁵¹ HUXLEY, Aldous: Szép új világ, Carthaphilus, Budapest, 2008. ISBN: 9789632660196

vonatkozó jogszabályok alapján látja el. A jövőre vonatkozó minőségfejlesztési elképzelések nagyobb mértékű hálózatosodást, az aktuális trendek ismeretét és követését, valamint alaposan kiképzett és motivált állományt és a kor színvonalának megfelelő technikai eszközparkot követelnek meg.

Felhasznált irodalom, hivatkozások

- Magyarország Alaptörvénye
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 1999. évi XLI. törvény a területszervezési eljárásról
- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

- BAÁN Pál: Közösségi rendészet, Rendészeti Megelőzési Társaság, d.n. http://www.remet.hu/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=1 letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- BÍRÓ Gyula: Polgárőr alapismeretek. Tansegédlet a polgárőrök alapismereti képzéséhez. Az Országos Polgárőr Szövetség módosított kiadványa, 2010.
- BÍRÓ Gyula: A közbiztonság és közlekedésbiztonság egyes kérdései, különös tekintettel a baleset-megelőzésre; <http://www.pecshor.hu/periodika/XII/birogy.pdf> letöltés ideje: 2014. 03. 11.
- BUKTA Juszta: Nagyvárosok közbiztonsága – 1. rész, 2012. 11. 03. <http://japanfelderito.hu/nagyvarosok-kozbiztonsaga> letöltés ideje: 2014. 03.14.
- Dr. CHRISTIÁN László: Alternatív rendészet, PPKE-JÁK DI, PhD. Disszertáció, 2010.
- Dr. NAGY József: A kriminálmetodika általános kérdései, RTF tansegédlet
- HUXLEY Aldous: Szép új világ, Carthaphilus, Budapest, 2008.
- KAKASY, Judit: A külvárosok lázadása – rendkívüli állapot Franciaország nagyvárosaiban, Kisebbségkutatás 2006. 2. szám
- KEEGAN, John: Az iraki háború, Európa, Budapest, 2004.
- ORWELL George: 1984, Európa, Budapest, 1996.
- PERGER Éva: Nagyvárosi térségek – kistérségek, nagyvárosi funkciók, kistérségi szerepek (megalapozó tanulmány) http://www.terport.hu/webfm_send/4010 letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- PECZÖLI Ákos: A szomáliai kalózkodás és a bukott államiság összefüggései, Hadtudományi Szemle, 2012/2.
- PECZÖLI Ákos: Outsourcing a válságkezelésben II. Hadtudományi Szemle, 2012/3-4.
- RESPERGER-KISS-SOMKUTI: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
- ZAMJATYIN Jevgenyij: Mi, Carthaphilus, Budapest, 2008.

- HVG, 2005. 09.13. Forrás: <http://hvg.hu/vilag/200509132milliadrvaroslako> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Hadtudományi Lexikon M-Zs, szerk.: Szabó József, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995.
- Általános természetföldrajz, szerk: Borsy Zoltán, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.

- ORIGO, „Előrejelzés: a megapoliszok a katasztrófák fészkei”, 2005. 02. 24. <http://www.origo.hu/tudomany/tarsadalom/20050217elorejelzes.html> letöltés ideje: 2014. 03. 14
- Green City Mozgalom, Ma és Holnap <http://maesholnap.hu/20120419-132707> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Közösségi kertek, d. n. <http://kozossegitertek.hu/> letöltés ideje: 2014. 03.14.
- The Failed States Index 2013, Fund for Peace <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- A világ 2014-ben, The Economist, Népszabadság Zrt., Budapest, 2014.
- Egy város apokalipszise, Galaktika Magazin, 2013. 07. 25. <http://galaktika.hu/egy-varos-apokalipszise-a-mi-jovonk-detroit-kepekben/#more-8185> letöltés ideje: 2014. 03. 04.
- UN Human Development Reports, South Africa http://hdr.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_ZAF.html letöltés ideje: 2014. 03.14.
- Flamethrower now an option on S. African cars, CNN, 2008. 12. 11. <http://edition.cnn.com/WORLD/africa/9812/11/flame.thrower.car/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Dél-Afrika, Magyar Külügyminisztérium <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/afrika?del-afrika> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Közösségi rendészet Magyarországon, BM projektek, SH/9/1/1 <http://bmprojektek.kormany.hu/kozossegi-rendeszeti-magyarorszagon> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Betörést jósol a szoftver, Index, 2003. 08. 14. <http://index.hu/tech/szoftver/betor0814/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Bűn-előrejelző rendszert készít az amerikai nemzetbiztonság? Technet, 2011. 10. 09. <http://www.technet.hu/hir/20111009/bunelorejelzo-rendszert-keszit-az-amerikai-nemzetbiztonsag/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Előre megjósolt bűntények: valóra vált a film, Technet, 2013. 04. 03. <http://www.technet.hu/hir/20130403/elore-megjosolt-buntenyek-valora-valt-a-film/> letöltés ideje: 2014. 03.14.
- Gengszter-network, HVG-Extra, Jövő 2013/02
- Elkészült az első online budapesti térfigyelő kameratérkép, TASZ, 2007. 10. 29 <http://tasz.hu/adatvedelem/teruleti/terfigyeles> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Előzetesbe kerültek az aluljáró rémei, Hír 24, 2012. 06. 11. <http://www.hir24.hu/baleset-bunugy/2012/06/11/elozetesbe-kerultek-az-aluljaroremei/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Terjed az itatás meg az öregezés, Index, 2013. 01. 15. <http://index.hu/belfold/2013/01/15/veszelyben-a-fiatalok-es-az-oregek/> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Meztelenre vetkőztetik a járókelőket a londoni zavargók, HVG, 2011. 08. 09. http://hvg.hu/vilag/20110809_utcan_vetkoztetik_jarokeloket letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- Újabb vetkőztetős rablás Miskolcon, Északhírnök, 2014. 03. 06. <http://www.eszakhirnok.com/miskolc/37063-ujabb-vetkoeztets-rablas-miskolcon.html#axzz2w8aMQipm> letöltés ideje: 2014. 03. 14.
- A mámor villamosa, Zsaru Magazin, d.n. <http://www.zsaru.hu/content/m%C3%A1mor-villamosa> letöltés ideje: 2014. 03. 14.

- Halálos áldozatai is vannak az új tiniőrületnek, Origo, 2013. 11. 22. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20131122-knockout-game-halalos-aldozatai-is-vannak-az-uj-tinioruletnek.html> letöltés ideje: 2014. 03 14.
- Knife crime and gang violence on the rise as councils reduce youth services, The Guardian, 2011. 07. 29. <http://www.theguardian.com/uk/2011/jul/29/gang-violence-rises-as-councils-cut-youth-services> letöltés ideje: 2014. 03 14.
- Boston Dynamics Robots <http://www.bostondynamics.com/> letöltés ideje: 2014. 03 14.